

בעזרשי"ת

מִיָּמֵי עֲמוּקִים עֵצָה בְּלֵב-אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָה
סְטְרִיקוֹב

קובץ דברי תורה

עצה ותבונה

דברי תורה

מב"ק מרז אדמו"ר זצלה"ה

'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מב"ק מרז אדמו"ר שליט"א

'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת

בא

תשפ"ג

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

נדבת
הרה"ג ר' יעקב יצחק דן פרנקל שליט"א

לרגל שמחת אירוסים בנו הבה"ח מבחירי החבורות
החתן יוסף יהושע נ"י
עב"ג בת הרה"ג ר' יצחק מנחם מנדל אנגלרד שליט"א

יה"ר שיעלה הזיווג יפה לקשר של קיימא ולבנין עדי עד
 וירוו רוב נחת דקדושה מכל יו"ח

נדבת
הרה"ג ר' משה שפירא שליט"א

לרגל שמחת אירוסים בתו
עב"ג החתן שלמה רוזן נ"י

יה"ר שיעלה הזיווג יפה לקשר של קיימא ולבנין עדי עד
 וירוו רוב נחת דקדושה מכל יו"ח

לתרומות והנצחות:
 052-7620204

קובץ מ"ג
 ערש"ק פר' בא תשפ"ג

ניתן להאזין לשיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
 מדי ליל שישי בשידור חי במערכת 'קול סטריקוב' מס' 072-3371263 שלוחה 4.
 כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ב'קול הלשון'
 מס' 073-2951269 שלוחה 1.

בא

ויעל הארבה על כל ארץ מצרים וינח
בכל גבול מצרים (י, יד).

ובתב בעל הטורים: "וינח, ב'
צמסורה, 'וינח בכל גבול
מצרים', 'וינח ציוס השציעי' (לק' כ, יא),
מלמד שנת הארצה צצצת. דצר אחר,
רמו להא דחיתא בתענית (יט.)
מתריעין ומתענין על הארצה צחול אצל
לא צצצת, וזהו שאמר 'וינח בכל גבול
מצרים', אפילו אם נח הארצה בכל
הגבול, אעפ"כ 'וינח ציוס השציעי'".

וייש להמתיק דצרוי, על פי מה שהציא
בספר שער בת רבים צסס ספר
כנפי נשרים שמכת ארצה הייתה גם
צארץ גושן, מקום מושצ בני ישראל, שלא
כשאר המכות שלא היו סס. והיינו כי
צומן קרוצ היו עתידים ישראל לצאת
משס ולא יישאר עמלס ויגיעס, התצואות
סזרעו והפירות סנטעו, לשונחיהס שלא
עמלו צהס. ופירש צזה כפל הלשון צכתוצ

כאן, 'ויעל הארצה על כל ארץ מצרים
וינח בכל גבול מצרים', להורות שהארצה
היה בכל ארץ מצרים כולה, אף צארץ
גושן. ולפי זה י"ל שפיר סנרמו כאן,
שהיה הארצה צמקוס בני ישראל, שלא
יתריעו על הארצה צצצת.

והנה מה שאין מתריעין צצצת, ורק
צפיקוח נפש מותר לזעוק, הוא
משום כצוד ועונג צצת, שלא יזכרו את
העניינים המצעים וישכחו מכל נרה
ויגון. וצעניין זה חיתא בגמרא (צצת יצ.
"הנכנס לצקר את החולה אומר צצת היא
מלזעוק ורפואה קרוצה לצא, ור' מאיר
אומר יכולה היא סתרחס", וציאר
המהרש"א בחידושי אגדות, דהיינו
משום שלא התירו לזעוק צצצת על החולה,
וכמו שאמרו צגמרא לק' (ע"צ) סצקושי
התירו אפילו לצקר את החולה והטעם
שמה יזעוק עליו. ועל זה אמר 'ורפואה
קרוצה לצא', שהרי אם אין זועקין צצצת

על החולה יהיה לו מניעה בשבת שלא יצא לידי רפואה כמו בחול שיכול להתפלל על רפואה, על כן אמר 'רפואה קרוצה לצא' והכוונה בשבת צלא תפלה כמו בתפלת חול, ור"מ הוסיף על דרך זה, כי גם שלא הותר להתפלל על כך בשבת 'יכולה היא שתרחס' צלא תפלה.

והעניין, כי מדובר באדם כזה שיש לאסור עליו לזעוק ולהתפלל על החולה, היינו שצלאו הכי היה מתפלל, שמאמין בכח התפילה להחיש ישועה, ומרגיש צנפשו נורך ורצון להתפלל, ומכל מקום הוא מונע את עצמו מלזעוק בשביל כבוד שבת. ונמצא שזוה שגמנע מלהתפלל הוא מקיים כבוד שבת צצז ואל תעשה, ולכן הרפואה קרוצה לצא מכח השבת אף צלא תפילה, כי צקיום כבוד שבת הוא מעורר כח וסגולת השבת. וזהו שפירש"י על דברי ר"מ 'יכולה היא שתרחס', "אם תכזוה מלהצטער צה", והכוונה למניעת הזעקה והתפילה גופא שזהו כדי שלא יצטער בשבת, וצוה מקיים כבוד שבת כאמור, שעי"ז מתעוררת סגולת השבת להמשיך רפואה וישועה.

ויקרא משה לבל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח (יג, כא).

ופירש"י: "משכו, מי שיש לו צאן ימשוך משלו, וקחו, מי שאין לו יקח מן השוק".

ויש לפרש הענין צדרך רמז על פי הידוע מכל הפסדה"ק (ויסוד הדברים צפרע"ח שער חג המצות פ"א) אשר יציאת מצרים הייתה צאתערותא דלעילא לצד צלא אתערותא דלתתא, כי צני ישראל היו צמצרים צשפל המדרגה, כמו שכתוב (יחזקאל טו, ז) 'ואת ערוס ועריה', וכידוע מצפריים (חסד לאצרהס אזולאי מעיין צ נהר נו ועוד) שהיו משוקעים צמ"ט שערי טומאה וכמעט שלא הגיעו לשער הנ' אשר משם אין תקומה ח"ו, ולא היו ראויים לגאולה, רק השי"ת צרוצ רחמיו וחסדיו החושצ מחשצות לצלתי ידח ממנו נדח (שמואל צ יד, יד) התעורר עליהם צאתערותא דלעילא לגאלס כדי שלא ישתקעו צטומאת מצרים, והעלס מיד למדרגה עליונה שלא צהדרגה להיותם צצקים צה' צתכלית.

ובמעתה פן יאמר האדם, כי מכיוון שהשי"ת גואל את בני ארץ כאשר אינם ראויים, אם כן גם האדם אשר ביכולתו וזכותו לטהר עצמו ולהעשות כלי מוכן לגאולה אין לו לטרות ולעבוד על זה אחר שהשי"ת זרחמיו גואל כולם אף מי שאינו ראוי כלל. אבל באמת זה אינו, כי באמת מה שהשי"ת השפיע להם באהבה דלעילא לא היה זה לעיקר רצונו, כי רצונו הוא בעבודת בני ישראל, ורק אותם אשר אין לאל ידם לעשות בעצמם הושיעם ה', וגם זאת על מנת כן אשר באהבתם יסלימו את העבודה שזהו ענין ימי הספירה כנודע (ראה פרע"ח טו), ועל כן כל אשר ימנע האדם זכותו עליו לעשות בעצמו, ולא יסמוך מתחילה על חסדי ה', ומי אשר לא השיגה ידו עליו ישפיע השי"ת זרוב רחמיו אף שאינו ראוי לזה.

ועל זה ירמוז דברי רש"י, 'מי שיש לו יקח משלו', היינו מי אשר לאל ידו להכין ולטהר עצמו להיות כלי מוכן לגאולה אם מעט ואם רב צריך ליקח משלו כל מה שאפשר, ולא יסמוך על שולחן גבוה, ורק מי שאין לו משלו הוא יקח מן השוק, היינו שימנע לו השי"ת

עזרו מקודש באהבה דלעילא הואיל ואין זכותו לעשות לצדו.

עוד דרשו חז"ל (מכילתא הוצא זרש"י לעיל פסוק ו) על הפסוק הנ"ל, 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם נאן של מצוה'. ויש לרמוז בזה ג"כ על דרך העניין האמור שצניעות מצרים השפיע השי"ת על בני ישראל קדושה וטהרה באהבה דלעילא אף שלא היו ראויים לכך. וע"ז אמר הכתוב שאף שהשי"ת משפיע להם בלא עבודתם ופעולתם, כיוון שהם בעצמם אינם שייכים למדרגות הנפלאות הללו, הא מיהא נדרש מהם שימשכו ידיהם מעשות רע מכאן והלאה, ויהיה רצונם חזק לפרוש לגמרי מן הרע, ואז יגמור השי"ת צדקם ויושיעם אף שאינם ראויים לגמרי.

וזוהו 'משכו ידיכם מעבודה זרה', קאי על ע"ז כפשוטו שהיו בני ישראל במצרים שטופים בזה כמו שאמרו חז"ל (הוצא זרש"י טו), וגם רומז על כל העניינים המגונים, המכונים בשם 'עבודה זרה' לאשר הוא דבר זר לבני ישראל לעשות מעשים אלו, וע"ז ציווה השי"ת משכו

ידיכם מע"ז, שימשכו ידיהם מדברים
אלו ולא יזידון עוד, ואז יזכו ממילא ל'צאן
של מצוה', היינו להארת הקדושה
שיערה עליהם השי"ת צרחמיו.

וייש להוסיף בזה, על פי הידוע אשר
כמה שהאדם סר מרע ומטהר

ומזכך עצמו מכל ענין מגונה, כך זוכה
להתעלות ולהתקדש בקדושה של מעלה.
וממילא על ידי 'משכו ידיכם מע"ז',
היינו מכל העניינים הרעים הנכללים
בשם ע"ז וכאמור, צאותה מידה יזכו
ל'צאן של מצוה', הוא הקדושה שישפיע
עליהם השי"ת.

דולה התבונה

עבודת התפילה - ההתאמצות לפתוח את סתימת הלב המונעת את הכוונה

שיעור ליל שישי פרשת בא תשע"ט

גאולת מצרים - בכח התפילה

בשבועות אלו קוראים את הפרשיות של יציאת מצרים וקבלת התורה, וידוע מספדה"ק שהקריאה מעורר את הזמן, וכ"ק אאזמו"ר זצ"ל היה חוזר הרבה על עניין זה שבשבתות אלו של בא בשלח ויתרו יש בהם את בחינת הימים טובים של פרשיות אלו, פסח, שביעי של פסח, ושבועות. ובשבת הבעל"ט, בו קוראים פרשת בא, מתעורר עניין יציאת מצרים.

והנה אחד מהנושאים שנכללים ביציאת מצרים הוא כח התפילה, שכל הגאולה היה על ידה ובכוחה, וכמו שנאמר בפרשת שמות (ג, כג-כד): "ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה, וישמע אלקים את נאקתם ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב". ועל דרך זה אומרים בתפילה ב'זכרות עמו הברית' "ותרא את עני אבתינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף". היינו שכל ההתעוררות לעילא לגאולת מצרים היה מכח תפילת בני ישראל. ואם כן, כאשר מתעורר בחינת יציאת מצרים, זהו הזמן לחזק בו את עניין התפילה, מה גם שהיא מן הדברים הצריכים חיזוק תמיד, וכדברי הגמרא (ברכות 33): "ארבעה צריכין חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ". והמציאות מורה שהתפילה צריכה חיזוק ביותר.

התפילה דורשת התאמצות יתירה לפתוח בה את סתימת הלב,
אולם בסוף זוכים לאור גדול

ובספה"ק מגן אברהם לרה"ק מטריסק זי"ע בפרשתנו (ד"ה וילמר סג') כתב דברים
נפלאים בעניין התפילה, וז"ל: "הנה יש חקירה בספרים אם התורה היא
עיקר ואם התפלה היא עיקר" – התורה והתפילה הם שני עבודות עיקריות ומקבילות
זה לעומת זה, וכמו ששמעתי מפי הגה"ח ר' יוס' ציינווירט זצ"ל שמסר מה שקיבל
משם החפץ חיים זצ"ל שהתורה והתפילה יחדיו הם הקשר של האדם עם השי"ת,
כי התורה היא מה שהוא יתברך מדבר עמנו, והתפילה היא מה שאנו מדברים עמו.
והחקירה היא מהי העבודה הגדולה והנחשבת יותר, התורה או התפילה –

וכותב המגן אברהם: "והאמת לפי שנראה לי, שהתפלה היא עיקר גדול בעבודת
השי"ת, וכמו שאיתא בגמרא (מעניט 3.) 'איזה עבודה שבלב זו תפלה', כי
התורה אינה עבודה כל כך לפי מה שהעולם לומדים בפשטי התורה ואינם צריכים רק
להבין הפשט שזה דבר נקל בלי עמל ויגיעה" – כמובן שכך הרגיש הרה"ק מטריסק
לרוב גדולתו, שלימוד התורה הוא 'דבר נקל בלי עמל ויגיעה' – "מה שאין כן התפלה
דבאבנתא דליבא תליא מלתא ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, שבוודאי זאת עבודה
גדולה שיתפלל האדם תפלתו בכוונה, ולא מיבעיא שיכוין כוונת התפלה אך אפילו
לכוין רק פירוש המילות ולידע לפני מי הוא עומד ומדבר הדיבורים ולכוין את לבו
למקום זה גם כן קשה להאדם מאד, ואך מדברים הדבורים ואינם משימים על לבם
להתבונן מה מדברים ולפני מי מדברים וכל זה מחמת התגברות היצר הרע המטמטם
מוחו ולבו של האדם" – ישנו יצר הרע מיוחד שפעולתו לרעה היא לסתום את שערי
הלב והמוח של בן ישראל.

וממשיך: "ולכן התפלה היא עבודה גדולה שבלב, שצריך האיש הנלבב שערכה לבו
לקרב לגשת אל עבודת השי"ת באמת לעבוד עבודה גדולה, וגם לעורר
רחמי השי"ת עליו קודם תפלתו ויאמר לפניו: רבנו של עולם גלוי וידוע לפניך שרצוני
לעבוד אותך באמת ואך מה אעשה ששלחת עלי יצר הרע גדול המטמטם מוחי ולבי
ומונע אותי מעבודתך, ולכן חוס ורחם נא על נפשי ועזור לי שאוכל להתגבר עליו ולדבר
דיבורים אמיתיים לפניך".

ומאריך עוד בזה, ומסיים לפרש בזה הכתוב בפרשתנו: "ועל זה מזהיר לנו הכתוב (י), (6) 'בא אל פרעה', שהאדם יגבר עצמו על היצר הרע באמצעות עזרת ה' שיערה עליו רוח ממרום כמה שישכיל ויתבונן 'כי אני הכבדתי את לבו', שזה מה שהיצר הרע מגבר עליו גם זה היא מן השי"ת שברא את האדם עם היצר הרע המסיתו לכל רע, בכדי שהאדם יגבר עצמו עליו, וכשיתבונן האדם זאת על ידי זה ישפוך שיחו לפני ה' ויבוא בקובלנא כביכול לפניו יתברך על מה ששלח עליו יצר הרע גדול וקשה מאד, ויכניע עצמו לפניו יתברך, וכו'".

"וזה 'כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו', מרומזו להעבדות שבלב זו תפלה, שהתפלה היא עבודה גדולה שצריך האדם לעבוד עבודה בלבו לעורר את לבו בהתעוררת רב להשי"ת, 'למען שיתי אותותי אלה בקרבו', 'אותותי' מרומז להאותיות התפלה שיבוא להתגלות האור שבאותיות התפלה שיהיה הדיבורי תפלה 'בקרבו', היינו בקרב הלב שידבר אותם מעומקא דלכא מקרב איש ולב עמוק בבחינת אחרי כוונת הלב שהיא בחינת ההארה מאותיות התפלה, שירגיש אור גדול בלבו בדברו הדיבורי תפלה".

אכן התפילה היא עבודה קשה, וצריך להתאמץ בה עד למאוד, אבל בסופה זוכים ל'אותותי אלה בקרבו', לאור באור החיים, להרגיש 'אור גדול בלבו'.

ועל דרך זה כבר חזרנו בסעודת רעוא דרעווין בשבת שעעל"ט על דבריו הנפלאים של השפת אמת שכל יהודי שמכין את עצמו כדבעי לתפילה, ומתפלל בכוונת הלב ובעבודה, אזי באמצע התפילה בא לבחינת דביקות, כל אחד לפי מדרגתו. והן הן הדברים האמורים, שאמנם וודאי שהתפילה מתחילה בקושי ובהתאמצות, בבחינת 'הכבדתי את לבו', אולם מכח העבודה זוכים לראות אור גדול, שייפתחו שערי מוחו ולבו, להרגיש אור בדיבורי התפילה.

תכלית העבודה היא למול את ערלת הלב, וזהו על ידי שמתאמצים להתפלל בכוונה ובהרגש וזהו תכלית האדם בעולמו, וכמו שנאמר (דברים י, טז) "ומלתם את ערלת לבבכם", שהשי"ת דורש מאיתנו את למול את ערלת הלב, ונאמרו בזה כמה בחינות

בספרים הק' לבאר משמעות עניין זה של ערלת הלב ומילתו, אכן בוודאי העניין המדובר כלול בזה גם כן, כי הנה הערלה היא סתימה, וערלת הלב הוא שהלב סתום, והיינו שאינו מרגיש, שאומר את דיבורי התפילה מן השפה ולחוץ, לא מקרב לבו, בהתעוררות ובהתרגשות, שזהו בחינת 'הכבדתי את לבו', 'התגברות היצר הרע המטמטם מוחו ולבו של האדם', שזה גורם ש'מדברים הדבורים ואינם משימים על לבם להתבונן מה מדברים ולפני מי מדברים'.

וכאשר יהודי לוקח את עת עצמו להתאמץ להתפלל בכוונת הלב, ועם הרגשה והתעוררות, בזה מל את ערלת לבו, שמסיר את הסתימה המכסה המונעת אותו מלהתבונן ומלהרגיש את דיבורי התפילה. זהו תכליתנו בעולם, וכדברי המגיד מטריסק שזאת היא עיקר העבודה. והוא גם כן נתן לנו עצה בעניין זה, להתפלל על כך אל ה', שהוא בראנו עם ערלת הלב, ואנו צריכים להיכנע לפניו, וכמו שאמרו משה ואהרן לפרעה אחר שאמר להם השי"ת 'כי אני הכבדתי את לבו', "כה אמר ה' אלקי העברים עד מתי מאנת לענת מפני" (י, ג), ופירש"י: "כתרגומו לאתכנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני", וכך כל אחד כלפי בחינת כבודת הלב שלו, צריך לעורר בקרבו הכנעה מלפני ה', ולבוא אליו בתפילה ובתחנונים שיפתח לנו את הלב.

זאת היא עבודתנו, להשתדל בעת התפילה להתאמץ בעניין זה שהלב ייפתח לרווחה לקבל ולהרגיש את דיבורי התפילה. והן אמת שבדורנו דבר זה הוא קשה יותר, שנהיה יותר סתימת הלב מחמת ירידת הדורות, וגם כי בזמנינו מורגלים יותר לחיות עם הסביבה, וקשה לקחת את עצמו להתחזק בתפילה בעוד ש'בני אדם מזולזין בה', ומתפללים כמצוות אנשים מלומדה. אולם אין בדברים אלו כדי להיות בני חורין ליפטר מעבודה זו, שהרי לכך אנו נמצאים כאן, להשתדל כמה שיותר שהתפילה תהיה בהתקרבות אמיתית לה'.

ההתאמצות כדי להתפלל בכוונה מתקן כמו תעניות וסיגופים

ועניין ההתאמצות בתפילה כדי לכוון בה, שייך גם כן לענינא דיומא, בימים אלו ימי השובבי"ם, אשר כל שלומי אמוני ישראל משתדלים ועוסקים בהם בעבודות

מיוחדות שתכליתם לתקן את הנפש ולהתקרב אל ה' בימים מסוגלים אלו, והנה בפפרים הקדמונים העמידו את עיקר דרך התיקון בימים אלו על ידי סיגופים ותעניות, אכן ידוע שבדרך החסידות לא חינוכו לעשות העבודה על ידי תעניות, ונתנו אופנים אחרים איך לתקן את הנפש ולהתקרב לה'.

ובספה"ק יושר דברי אמת (אות מ-מא) האריך בעניין זה, שלמעשה כפי איך שהאנשים רגילים להתענות אין בכך שום תועלת, ואדרבה, יכול לצאת מזה ההיפך מהנרצה, וכמו שכבר התריע על כך הנביא (ישעיה נט, ג-ד) "למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן כיום צמכם תמצאו חפץ וכל עצביכם תנגשו, הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרף רשע לא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם, הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות אדם נפשו הלכף כאגמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון לה". ומבאר שם: "כי ביום התענית מתגבר הכעס ח"ו, ועושים כמה עבירות ביום התענית כמו כעס ולשון הרע ושאר עבירות, ואע"פ כן חושבים לתענית ומתגאים בו, וחושבים שכבר נמחל להם מה שחטאו, ובאמת לא כן הוא, כי עיקר התענית צריך כדי שישכור לב האדם בקרבו".

ומוס'ף: "ולדעתי כפי מה שהבנתי מדעת הקדושים אשר בארץ הנזכרים לעיל, אשר בדור הזה אשר גבר חלישות הכח, ואם נתענה נחלש ולא נוכל להתפלל ולא ללמוד, בודאי טוב להניח מזה" – כי אין שום ריווח מהתענית, אם על ידו ממעטים מעבודת ה'.

אולם ממשיך וכותב: "רק הפעולה שעושה בתענית צריכין לפעול בלא תענית, והנה פעולת התענית הוא כמה ענינים, א' אז יוכל להיות החרטה כנ"ל, ב' שבירת כחות הגוף הבא מסטרא אחרא, ג' שבירת התאוות, ד' הכניעה, ה' התגברות אש הטבעי, כמו שאמר הכתוב (צמדצ ל, כג) 'כל דבר אשר יבוא באש' וגו', כמו שכתוב בראשית חכמה (שער השושה פ"ד), ועוד ענינים.

"אבל כל זה יכול להיות בלא תענית כי אם תרצה להכריח לכך וכחות אברך להתפלל במחשבה מהורה שזהו נקרא 'עבודה' (ראה מענית ט). כמו שכתוב בפידור שערי

שמים (להשל"ה הק', ריש הנהגת המפלה) שלזה נקרא התפלה עבודה שזהו עבודה גדולה לכבוש המחשבה הטרודה בעסקי העולם ולהביאה לשעבוד הכוונה לכוון המלות של תפלה, בודאי לזה צריך כח גדול, וזה מחליש כל האברים, ואז כשהשי"ת יזכה אותך ויעזורך להתפלל לפעמים בכוונה רצויה, בודאי תתחרט חרטה גדולה על כל עונותיך, ויושבר גופך ותאוותיך, ותכנע, ואש ההתלהבות המאמצת את הלב לתפלה היא מטהרת במקום אש התענית".

ומביא על זה מכתבי המגיד ממעזריפיש זי"ע ש"סימן התפלה אם היתה רצויה לפני הקב"ה קצת היא ההכנעה, דהיינו אם אחר התפלה נשאר הכנעה בלב, זה נקרא רשימו מן התפלה, וכו', ואם ח"ו לא כן הוא הוא אזי בודאי אינו רצוי כלל, ואולי נזכה פעם אחת לזה".

הרי לנו כדברי הרה"ק מטריסק, שהתפילה היא עבודה קשה מחמת ההתאמצות שהיא דורשת כדי להתפלל בכוונה, ולמדנו כאן שעל ידי עבודה קשה אפשר לצאת ידי חובת כל התעניות המוטלות עליו, ובזה אין את החסרונות שיש בתעניות עצמן, שאין זה מחליש אותו מללמוד ומלהתפלל, ואינו מרגיש גאווה, שהרי אם התפלל בכוונה התבונן הרבה בגדלות ה' שכל התפילה מלאה מזה, ואם כן מה יש לו להתגאות, ובמה נחשב הוא לפני מלך מלכי המלכים הגדול והנורא.

יום השבת הוא הזמן המוכשר להשתדל יותר להתפלל כדבעי

והנה בעוד שבימות החול קשה יותר להתפלל בשלימות הכוונה וההתעוררות, הרי יום השב"ק הוא מוכשר להשתדל בעבודה זו, כי אז יש בסדר היום יותר זמן לתפילה, וגם כל הציבור מסביב נמצאים במצב של תפילה, ואם כן יש לנו להתחזק להשתדל ולהתאמץ בזה יותר, להגיע לתפילה של שבת עם שימת לב ועם מטרה לערוך תפילה חזקה יותר. לא להזניח, עם מחשבה כזו שמה שיעלה בידינו יעלה, אלא לעבוד על זה. להגיע מוקדם יותר, לפני זמן התפילה, כדי שבעת התחלת התפילה יהיו ביישוב הדעת, בבחינת "שוהין שעה אחת ומתפללין" (נרכות ל:), לעיין בספר חסידות בכדי לעורר את הלב.

אכן ב"ה מתפללים אצלנו בהתעוררות, אבל נראה שאפשר להשתדל יותר, הרי אין לשער איך יכולה להראות תפילה כזו בה מתאמצים כולם יחד, שכולם מתפללים יחד במצב של התעוררות והתלהבות, ומתחילים כך מיד עם תחילת התפילה. איזה סוג תפילה מרוממת היא יכולה להיות. חבל על אלו המגיעים כבר כשהתחילו להתפלל, ואז צריכים עוד לעשות כמה הכנות, לשתות וכדו', הם אינם מרגישים את האחריות המוטלת עליהם שהתפילת רבים תהיה יותר נעלית ומרוממת. הרי אנו יכולים לראות איזה שינוי לטובה נהיה ממה שקיבלו באחרונה כמה מהאברכים והבחורים שחלק מסוים בשחרית יתפללו יחד, מילה במילה, איזה פנים חדשות בא לכאן, הרי לנו שאם משתדלים בזה, זה יכול להיות הרבה יותר מרומם ונעלה. וכמו שה'ויברך דוד' יכול להיות חזק ובהתעוררות גדולה כפי מה שקיבלו, גם ה'ברוך שאמר' יכול להיות כך, כאשר מנין מתפללים יחד הרי זה דבר אחר לגמרי, רוממות נפלאה.

וכבר הביאו בספה"ק יסוד ושורש העבודה (שער השמיני פ"ז) וכן בספה"ק סדורו של שבת (מ"א שורש א ענף ג) את דברי הזוה"ק (מ"ז רה:): "ל"ל: "צלותא דשבתא דעמא קדישא, וכו', כיון דעאלו עמא קדישא לבי כנישתא אסור לאשתדלא אפילו בצורך ביה כנישתא, אלא במלי תשבחן וצלותא ואורייתא וכדקא חזי לון, ומאן דאשתדל במלין אחרנין ובמלין דעלמא דא איהו בר נש דקא מחלל שבתא לית ליה חולקא בעמא דישראל, תרין מלאכין ממנין על דא ביומא דשבתא ואנון שווי ידיהון על רישיה ואמרו ווי לפלניא דלית ליה חולקא בקב"ה". דברים מבהילים וחריפים.

על כל אחד ואחד מונח עול ואחריות שהוא חלק מהציבור וצריך לראות שתפילת הרבים תהיה כדבעי, וכמובן גם אחריות על עצמו, שתפילתו תהיה בחזק ובהתאמצות. הרי נמצאים בזמנים גדולים כל כך, וישנה אפשרות להתקרב אל ה' בבחינות נפלאות, איך אפשר לזלזל בזה.

עבודת ה' צריכה להיות בבחינת 'כי חג ה' לנו'

והנה עדיין מאיר עלינו רושם אור היומא דהילולא דרבינו הישמה ישראל זי"ע שהיה השבוע, וחזרנו בסעודת היא"צ על פירוש נפלא בפרשתנו על חילופי

הדברים שהיו בין פרעה למשה ואהרן (י, ט"ז), שפרעה אמר להם: "לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההלכים", ואמר לו משה: "ויאמר משה בנערינו ובוקנינו נלך בבנינו ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו", השיב להם: "יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם, וגו', לא כן לכו נא הגברים ועבדו את ה' כי אתה אתם מבקשים". וצריך ביאור, מה היה כאן הוויכוח, הרי משה ואהרן אמרו לו שגם הנערים והנשים נדרשים לעבודה, ומה הייתה טענת פרעה שאם בקשתם היא בשביל עבודה שייכים לזה רק הגברים.

אלא כי פרעה הוא כידוע מסיעת היצר הרע, ולבו כל עמו שיעבדו בני ישראל את ה', אבל אם כבר צריכים לעבוד, הוא יכול לקבל זאת רק כאשר זהו בצורה של עבודה גשמית, של הכרח וקושי ושעבוד. והרי לסוג עבודה כזו הולכים רק הגברים, אבל הילדים אינם נדרשים לעבוד, אלא נשארים בבית, וכמו כן טען פרעה שאם אתם מבקשים לעבוד את ה', הרי ל'עבודה' שייכים רק הגברים.

אבל משה ענה לו 'בנערינו ובוקנינו נלך כי חג ה' לנו', שעבודת ה' אינה בשבילנו כמו עבודה גשמית שיש בה כפייה והכרח, אלא היא לנו כמו חג, שמחה וששון ועונג, וכמו שלשמחת חתונה הולכים כל המשפחה יחד בלי יוצא מן הכלל, כך לעבודת ה' שהיא כחג הולכים הכל, 'בנערינו ובוקנינו'.

זה היה הוויכוח בין פרעה למשה, מהי מהותה של עבודת ה', אם כעול על צווארינו, שעושים זאת בחוסר ברירה ובכפייה, או להיפך, שמחה ותענוג גדול, פרעה – היצר הרע גם כשמוכן לקבל עבודת ה' הוא רוצה שהכל ילך בלית ברירה ובדיעבד, הקב"ה דורש מאיתנו לעבוד, ומה אנו יכולים לעשות, אבל לא כן הוא המבט של היהודי על עבודת ה', אלא "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו" (מקלס קמד, טו), "אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, אשרינו כשאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות" (סדר קרננות), 'משכימים ומעריבים' זה לא כפייה והכרח, שחייבים אנו לצערנו לעורר את השחר, ומוכרחים בעל כרחינו לנדד שינה מעינינו, אלא להיפך, זה 'אשרינו'. כך צריך להיות המבט של היהודי.

ודיברנו שזה הייתה מידתו של רבינו הישמח ישראל, וכדאיתא בהקדמה שקראו לספרו כן, על שם דרכו בקודש, "שאמר בימים האחרונים קודם הסתלקותו שהיה עובד על מדת השמחה לשמח לבבות ישראל". אמור מעתה, השם של הספר הק' בעצמו, עוד לפני התוכן, אומר ליהודי שצריך להיות בשמחה. ולמה צריך להיות בשמחה, זה כמו שכתוב בפסוק "ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם" (מסל'ס קמט, ז) - על שיש ליהודי בורא עולם שנתן לו כזה עבדות, "כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגלתו" (שם קלג, ד), יש לנו מלך מלכי המלכים שאנו זוכים לעשות את מצוותיו. 'כי חג ה' לנו', לא כי אין לנו ברירה ואנו אנוסים על פי הדיבור, השי"ת לא הכניס אותנו לבית האסורים, אלא הוא נתן לנו את הדברים היקרים ביותר בעולם, את התורה והמצוות שערכן לא ישוער ולא יתואר בהאי עלמא, ואנו ששים ושמחים בזה. וזה נותן לנו הישמח ישראל, את ההרגש הזה של השמחה הגדולה ביהדות, בתורה ובמצוות שיש לנו, במועדים וזמנים שיש לנו, וכן בכל דבר שיש ביהדות, לחיות זאת עם שמחה ועם הערכה נפלאה, להיות מלא ב'שמחו בה', ב'ישמח ישראל בעושיו'.

כמה שיש 'ישמח ישראל בעושיו' כך יש 'ישמח ה' במעשיו'

וישוב התבוננתי שהנה כתיב (שם קד, לא) "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו". ויש לומר על פי הידוע שבאתערותא דלתתא מעוררים אתערותא דלעילא, וכדרך שהאדם מתנהג בעבודתו עם השי"ת, כך הוא יתברך מתנהג עמו, וכידוע מה שפירש הבעש"ט הק' את הפסוק (שם קנא, ה) "ה' צלך", שכמו שמעשי האדם משתקפים בצל, כך, איך שאדם מתנהג למטה באותה מידה מתנהגים עמו למעלה. ובספד"ק קדושת לוי (קדושה שנייה לפורים) הביא שכן הוא במדרש. ועד"ז איתא במדרש (סוגא זרמנ"ן) עה"פ (לעיל ג, יג) 'אהיה אשר אהיה', "מהו אהיה אשר אהיה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך". כפי שהאדם מתנהג עם השי"ת, כך הוא מתנהג עמו. ובכן גם כאן, זה מתחיל ב'ישמח ישראל בעושיו' - שבנ"י שמחים בה', וזה מביא שיהיה למעלה 'ישמח ה' במעשיו' - שהשי"ת ישמח בהם.

אמור מעתה, כאשר האדם זוכה לחיות את חייו ב'ישמח ישראל בעושיו', בגשמיות וברוחניות, כל דבר שהקב"ה נותן ליהודי, הגוף שלו כל צרכיו, הסביבה שלו,

הישיבה, הכולל, המשפחה שלו, פרנסתו, כל מה שיש לו הוא שמח בזה, וכן ברוחניות וכאמור שמשמח עצמו בכל מצוה ועבודה שזוכה לעשות, בבחינת 'כי חג ה' לנו' שהעבודה היא באופן של 'חג' – אז פועל נחת רוח לפניו יתברך, בבחינת 'ישמח ה' במעשיו'. והרי כל עבודתנו היא לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, ואיך עושים לו נחת רוח – על ידי כמה שיותר 'ישמח ישראל בעושיו', שאז במידה זו גם 'ישמח ה' במעשיו'.

וב"ק האדמו"ר האמרי אמת מוגר זצ"ל (מכתבי מוכה ל"ח) כתב יסוד גדול, שהחשיבות של המצוות בשמים היא לפי מקיימן, שכמה שהאדם מחשיב את מצוותיו, וכמה ששמח בקיומן, כך השי"ת מחשיב מצוותיו. וזהו ממש מה שדיברנו, שכמה שיהודי הוא בבחינת 'ישמח ישראל בעושיו', כך 'ישמח ה' במעשיו', השי"ת מייקר ומחשיב מאוד את מצוותיו. אם יהודי מראה כמה חשובה לו התורה, שלכן הוא מקדיש עבודה שעות רבות, וחשוב לו כל מילה שלומד ולכן אינו מפסיק באמצע, אזי התורה שלו מקבלת חשיבות אחרת לגמרי ממי שאינו לומד כך. ובאמת גם בפועל, כאשר התורה חשובה בעיני האדם, וממילא לומד כדבעי בשקיעות אמיתית ומבלי להפסיק, הרי תורתו היא אכן משובחת ונעלית יותר. וכן הוא בכל מצוה ועבודה, שכמה שמחשיבים וחיים עם ה'כי חג ה' לנו', כך הוא חשיבות המצוות באמת כלפי שמיא.

ובבחינה מסוימת כשיש מציאות זו הרי זה כבר התיקון השלם, כי 'ישמח' הוא אותיות 'משיח', וזהו רישא דקרא 'יהי כבוד ה' לעולם', שזאת היא המציאות שתהיה לעתיד לבא. ואם כן גם כשאנו עדיין נמצאים בפועל בגלות, כל אחד כמה שמצליח להכניס בעצמו את ה'ישמח ישראל בעושיו' הוא מכניס את עצמו לעולם של גאולה, עולם של לעתיד לבא. ויהי"ר שיתקיים בנו 'כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות', ונזכה לגאולה השלימה בפועל ממש, 'אחרית כראשית', אמן ואמן.

